

Vypracovala: Tereza B.

Pamětník: Zpovídáný se narodil v roce 1964 v Prostějově, později bydlel nedaleko, ve Velkých Opatovicích. Dnes žije v Praze. Politicky se nikdy neangažoval, smýšlením je rozhodně proti komunismu.

Jakým způsobem jsi v dětství vnímal normalizaci?

Když jsem nastoupil do školy (1970), vůbec jsem si neuvědomoval, že něco takového je. Teď si vzpomínám, že jsme dost často chodili na různá oslavná shromáždění ke každé kravině. První máj, osvobození, to jsme chodili večer 8. května v lampionovém průvodu. Ani nevím, co všechno. Jenom si vybavuju, že to bylo dost často. Stáli tam seřazení pionýři v šátcích, pan učitel Ošmera stál vedle nich s harmonikou, zpívali, nejčastěji rusky. Vůbec jsem to tehdy zase nevnímal jako něco, co budovalo režim. Hrál jsem za Opatovice fotbal, tak jsme si oblékli dresy, slavnostně nás seřadili, v sedm hodin hrál rozhlas, radostné budovatelské písně. Ale to bylo tak v té první, druhé třídě. Potom už jsem si uvědomoval, že je to humus.

Sledoval jsi pravidelně nějaký pořad v televizi?

Jasně, Vlastovka. Byl to pořad pionýrů, ale v době, kdy jsem to sledoval, jsem nevnímal, že by to bylo nějak ideologicky zaměřené pro režim. Díval jsem se na to, protože toho pro děti v televizi moc nebylo. Nenapadlo mě, že mě nějakým způsobem směřují. Později jsem si uvědomil, že všechny tyto pořady nás měly velmi ovlivňovat, nutit lidi nad ničím moc nepřemýšlet, dělat z nich hlupáky. Hlavně ve škole to bylo hodně. Odpověď na otázku co byl rok 68, byla jediná správná, že to byla reakce na krizový vývoj ve státě.

Co ještě formovalo tvé názory?

Určitě rodiče. Víím, že babička poslouchala pravidelně Hlas Ameriky a Svobodnou Evropu. Měla to nahlas, taková klasická znělka to byla, a děda šel po chodbě a vynadal jí, co to tam má puštěné. Já jsem spíš sledoval výsledky hokejistů, kteří emigrovali a hráli v NHL. To už mi přišlo dost rebelské. Ale až postupně, třeba na gymplu, jsem o tom věděl víc. Slyšel jsem o zavřených disidentech, bavili jsme se o tom s klukama...

Ty školy každopádně totálně manipulovaly děti. Tak, aby je ani nepomyslely na to, že může být něco lepšího než komunismus. Ani mě nenapadlo, když jsem si prohlížel atlas, položit si otázku, proč se nejedu podívat do Francie, Anglie. V té době jsem to vzal, že je to tam teda

k ničemu, vůbec jsem to neřešil. V roce 77 taky například předseda naší třídy podepisoval v sedmé třídě něco proti chartě. Moc informací jsme neměli, všechno nám podávali zkresleně. Vůbec jsme nevěděli, o co tam tehdy šlo. Problém byl, že jsme ze západu moc informací neměli. Navíc v nějakých Opatovicích, kde lidi neměli přehled, nikam se nedostali, nebyly tam žádné vysoké školy. Někteří si v tom svém buranství vyloženě lebedili.

Ale pamatuju si, jak jsem od babičky dostal knížku Přestřelka od Jana Procházky. To popisovalo období po roce 1950, kdy hlídali hranice vojska pohraniční stráž. To na mě mělo velký vliv. Nebo Žert. To pro mě byla asi zásadní kniha. Někdy na gymplu jsem ji četl. A pak hodně na vysoké, v osmdesátých letech. Tam se člověk setkal s lidma, kteří něco znali, nebyli úplně hloupí. Taky jsem na to už měl věk. To už člověk věděl, že je to průšvih. Pořád nám říkali, že co je ruský, je správný, v obchodech nic nebylo, všechno jedno k druhému. Není toaletní papír, tak generální tajemník najednou vystoupí se zásadním projevem, aby řekl, že toaletní papír bude.

Pociťoval jsi tehdy hodně nedostatek zboží v obchodech?

Já jsem si třeba jako kluk chtěl koupit kolo. A jel jsem za strejdou do Kovomatu v Konici, která měla asi tři tisíce obyvatel. A řekl mi, že během půl roku mu docela pravděpodobně dvě až tři kola přijdou, tak na mě teda bude myslet. A když mi zavola, a my jsme tam přijeli, tak mi jenom hodil velkou krabici, zadem nám ji dal do auta a odjeli jsme. A to jsem pak měl velkou radost, když jsem to otevřel, že to bylo opravdu kolo. Dneska mají lidi hodně zájmů a tehdy byl jeden ze zájmů všech lidí shánění věcí. Stavebniny, obklady. Náš děda měl možnost mít cihly, pracoval v šamotce. Vždycky někomu zařídil, že si pro ně mohl přijet. Za to pak byly protislužby. Tak jsme pak zase mi jeli, třeba do Boskovic k panu Klíčovi. Ten už mával na dědu, s pingpongovou pálkou v ruce, protože jsem ji chtěl.

Měl jsi v mládí nějakou brigádu?

Byl jsem na brigádě ve fabrice, kde se vyráběly šamotové cihly. Potřebovali prcky, co jim vytahovali horký písek. Pamatuju si, že když jsme přišli do kantýny, seděli tam dělníci, a to byli ti nejvyšší pánové. Ti mohli říkat cokoliv, měli sebevědomí... Taky tam byly kanceláře. Když přišli na oběd z těch kancelářů, tak se na ně dívali z výšky. S opovržením říkali, že už jdou ti inženýři, což byla tehdy v podstatě nadávka. Já třeba jsem jednou napsal, že jsem dělnického původu, táta byl opravář, tak jsem nevěděl, kam ho zařadit, nevěděl jsem, že to

není dělník. Já si pamatuju, jak mě ta učitelka seřvala! A to jsem vůbec neudělal schválně, nechtěl jsem se někam posunout. Nevěděl jsem jenom, kam ho zařadit. Nebyl pracující inteligence, ani rolnického původu.

Být dělníkem mělo tehdy velké výhody?

Náš učitel vědeckého komunismu přišel do třídy, ukázal nám svoje rozpraskané ruce a říkal, že kvůli tomu tady učí. Řekli mu, že politicky mu to myslí, a odbornost, tu dožene. Ale tihle lidi bylo hrozně nebezpeční. Hodně se v té době udávalo. Někdo jenom věděl, že se něco nemá říkat, to byli aktivní blbci. Někteří to dělali prospěchářsky. Pak jsem z něho měl docela strach. Měl přednášku o marxistickém hnutí a říkal: „Musíme spótat pařáty buržoazie!“, tak jsme se chtěli smát, ale báli jsme se. Nikdo nediskutoval, nikdo nekladl žádné otázky, to taky fungovala autocenzura. Jenomže lidi už s tím byli tak nějak smíření a kdo to měl změnit? Jedině ti, co tady žili.

Jenomže to nebylo lehké...

V práci nikdo nic nedělal, lidi odpočívali, něco si pak odvezli na chatu, a tam až se seberealizovali. Moji rodiče si chatu postavili, až jsem byl na vysoké. Tak to bylo klasicky, postavili nejdřív družstevní dům, sestra i já jsme odešli na vysokou a oni neměli, co by dělali. Žádný kariérní postup nebo cestování. Lidi se hodně uzavírali do sebe, rezignovali. Něco jiného každý říkal doma, něco jiného veřejně. Nikdo mi nic neříkal, ale od mala jsem věděl, jaký názor si mám nechat pro sebe. Bylo to asi tou výchovou ve škole. Tohle bylo „správné“, tohle ne. Někdy v první třídě jsem chtěl jít do náboženství, ale to jsem z toho neměl rozum. To bylo proto, že tam dávali barevné obrázky a spolužáci říkali, že děkan je hodný. Řekl jsem to doma. Nezakazovali mi to, ale nadšení z toho nebyli. Nevím, co mi vlastně řekli, ale nakonec jsem tam nešel.

Jak jsi prožíval sametovou revoluci?

V roce 1989 jsem učil matematiku. Pamatuju si, že měli všichni na škole strach o relativně dobré pozice, tak nás nutili, abychom podepsali prohlášení proti Havlovi. Bylo nás už víc, co jsme to nepodepsali. Pak když byla generální stávka, tak jsem z ní pouštěl ve třídě v televizi přímý přenos.

Závěr:

Dozvěděla jsem se od tatínka o době komunismu spoustu věcí. Pochopila jsem, jak tehdejší dobu vnímali také mí prarodiče a ostatní lidé, kteří v ní žili. Subjektivní pohled lidí na dobu je určitě důležitá věc, jsou to cenné informace, stejně jako historická fakta. Určitě je rozdíl v atmosféře, která byla v malém městě na Moravě od té ve větších městech, kde byl přísun informací přece jenom o něco větší. Obecně jsem ale velmi ráda, že žiju zrovna v této době, kdy má člověk možnost cestovat, vyslovit svůj názor, cokoliv si přecíst nebo zjistit.

Velkou práci mi dala závěrečná úprava, protože když člověk mluví, používá spoustu slov, které by papír nesnesl. Neměla jsem problém s tím, že by tatínek nemluvil, spíš naopak. Protože jsem ho nechtěla přerušovat, bylo občas těžké směřovat rozhovor tam, kam bych chtěla.